

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum

Betreft Bevestiging resterende zes F-35 toestellen in de *Block Buy*

Onze referentie

BS2017031496

Afschrift aan

de Voorzitter van de Eerste
Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA Den Haag

Het *F-35 Joint Program Office* (JPO) heeft zoals bekend initiatieven genomen om de stuksprijs van het F-35 gevechtsvliegtuig verder te verlagen. Een daarvan is de meerjarige bestelling van toestellen ofwel de *Block Buy*. Hierbij bestellen partners gezamenlijk toestellen voor een lagere stuksprijs. Het voordeel kan oplopen tot 2,5 procent. Met de brief van 6 december 2016 (Kamerstuk 26 488, nr. 422) bent u geïnformeerd over de verwerving van achttien toestellen in de *Block Buy* en de bevestiging daarvan bij het JPO eind 2016. Het betreft acht toestellen in 2020, vijf toestellen in 2021 en nogmaals vijf toestellen in 2022.

Bij beantwoording datum, onze referentie en betreft vermelden.

Defensie heeft daarbij tevens een opgave gedaan voor de bestelling van nog eens drie toestellen in 2021 én 2022, maar deze opgave moet nog worden bevestigd. Tijdens het algemeen overleg van 27 juni jl. (Kamerstuk 26 488, nr. 434) is besproken dat een bevestiging van de zes toestellen afhankelijk is van de financiële stand van zaken.

Inmiddels is duidelijk dat er voldoende budget is voor de aanschaf van de zes toestellen in de *Block Buy*¹. Defensie heeft daarom definitief besloten deze toestellen aan te schaffen. Zij zal dit voor het einde van dit jaar bij het JPO bevestigen, waarmee de *Block Buy* korting wordt veiliggesteld.

Om de aanschaf van deze zes toestellen mogelijk te maken, moet ongeveer de helft van de risicoreservering worden ingezet. De nota "In het belang van Nederland" uit 2013 (Kamerstuk 33763, nr. 1) stelt dat deze niet is bedoeld voor prijs- en loonbijstellingen en evenmin voor wisselkoersen die binnen het taakstellende budget moeten worden gedekt. Zowel in de zeventiende voortgangsrapportage project Verwerving F-35 van 15 maart 2017 (Kamerstuk 26 488, nr. 431) als tijdens het algemeen overleg van 27 juni jl. is gemeld dat de eventuele vrijval van de risicoreservering aan het einde van het verwervingsproject kan worden ingezet voor de aanschaf van toestellen. Vanwege het operationele belang, de afnemende stuksprijs en de recente risicoanalyse van

---

¹ Op grond van de dollarkoers € 1,00 = \$ 1,14 in de Macro Economische Verkenning (MEV) van september 2017. De MEV-koers is hier gehanteerd omdat deze recenter is dan de koers van het Centraal Economisch Plan (CEP, maart 2017).

Defensie en TNO wordt een deel van de verwachte vrijval ingezet voor de aanschaf van de zes toestellen in de *Block Buy*. Het gaat om de vrijval van een deel van de risicoreservering, omdat het volume van de risicoreservering groter is dan nodig voor het afdekken van de resterende risico's, zoals uiteengezet in de achttiende voortgangsrapportage van 19 september (Kamerstuk 26 488, nr. 435).

Het later bestellen van de zes toestellen zou leiden tot nieuwe risico's: de datum waarop de F-35 volledig operationeel inzetbaar is, zou naar achteren schuiven, de transitieperiode van de F-16 naar de F-35 zou langer duren en de F-16 zou langer moeten doorvliegen. Van dat laatste zouden de extra kosten kunnen oplopen van € 80 miljoen tot € 100 miljoen per jaar.

Inzet van het projectbudget en de helft van de risicoreservering om de bestelling van de zes toestellen te bevestigen, betekent dat er naar de huidige inzichten en uitgaande van de huidige dollarkoers alsmede de ontwikkeling van de stuksprijs waarschijnlijk net niet voldoende projectbudget is voor de drie laatste toestellen. Het besluit over de bestelling van de drie resterende toestellen is in 2019 aan de orde. Tegen die tijd zal ik de Kamer daarover informeren.

De kostenramingen van de 24 toestellen (de eerdere achttien plus de zes nu) die Defensie in de *Block Buy* aanschaf, zijn commercieel vertrouwelijk en worden toegelicht in een afzonderlijke brief die u gelijktijdig met deze brief toegaat (kenmerk BS2017031497). Met deze bestelling heeft Nederland 34 van de beoogde 37 toestellen bevestigd.

Het aangaan van financiële verplichtingen blijft in de *Block Buy* een jaarlijkse aangelegenheid. Ook de manier van bestellen van onderdelen met een (extra) lange levertijd (*extra long lead items*) is niet anders dan in voorgaande jaren. Zodra Defensie financiële verplichtingen aangaat, sluit zij ook een termijndollarcontract tegen de dan geldende koers.

De *Block Buy* verloopt volgens het onderstaande tijdschema. Wijzigingen zullen in de voortgangsrapportage Verwerving F-35 worden toegelicht.

Tijdstip	Gebeurtenis
Najaar 2016	Bevestiging Nederlandse deelname aan <i>Block Buy</i> .
September 2017	Contract <i>(Extra) Long Lead Items</i> .
Eind 2017	Bevestiging extra toestellen voor 2021 en 2022.
Januari 2018	Contract <i>(Extra) Long Lead Items</i> .
Eind 2018	Contract <i>Block Buy</i> en financiële verplichtingen LOT 12 toestellen.
Januari 2019	Contract <i>Long Lead Items</i> financiële verplichtingen LOT 13 toestellen.
Januari 2020	Financiële verplichtingen LOT 14 toestellen.
2020-2022	Levering <i>Block Buy</i> toestellen (24).

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Drs. B. Visser